

Knihovna Historického ústavu stále stejně a přece jinak?

Nejsem příznivcem častého ohlížení do minulosti, ale občasná bilance výsledků činnosti za několik minulých let společně se zamyšlením nad výhledy do budoucnosti, je zřejmě nezbytností, zejména u pracoviště, kde každodenní pracovní činnost snadno svádí k rutině a stereotypu. Výsledky práce knihovny za posledních pět let v přesné a ryze faktografické formě shrnují roční statistiky, které lze nalézt na webových stránkách Národní knihovny ČR a také na stránkách Knihovny Akademie věd ČR. Pro odborníka je to nepochybně čtení zajímavé, poučné a možná i poutavé, ale běžného uživatele knihovny by zcela jistě řady čísel v krátké chvíli znudily k smrti, protože za čísla si lze jen těžko představit nějaký konkrétní příběh či každodenní trpělivou a usilovnou práci lidí. Dovolím si tedy místo řeči čísel fabulovat jakýsi příběh zdejší knihovny v posledních několika letech.

V rozmezí let 1993-1998 se knihovna zvolna vzpamatovávala z přestěhování a zvykala si na skutečnost spojení fondů dvou akademických knihoven. Knihy se našťestí nehádají a také si nekonkurují a nezávidí, ale přesto náhlé umístění zhruba sedmdesáti tisíc knih do prostor určených původně pro nový přírůstek na 10-15 let, může být velkým problémem, minimálně v letech následujících. Velkou bolestí knihovny se tedy stal skladový prostor a jeho kapacity. Extenzivní řešení problému formou nástaveb na původně plánovaných kompaktních regálech se neukázalo jako šťastné, již krátce po osazení a naplnění všech polic knihami se stala manipulace s regály velmi těžkou prací, která si vybírá daň na kostech a kloubech ubohých knihovníků, zejména když v knihovně pracovaly především ženy.

Dlouhodobé tužby a sny o lehce ovladatelných kompaktních regálech, které zdejší pracovníci knihovny občas mohou zakusit v Jenštejně či jiných knihovnách a archivech, se snad alespoň částečně naplnily v průběhu září 2008, kdy byla provedena úprava převodového mechanismu. Získávání prostoru vyřazováním duplikátů mělo také své meze, bylo časově dost náročnou prací po stránce administrativní i organizační, protože uzavření knihovny nepřipadalo v úvahu stejně jako navýšení počtu pracovníků. Konečným limitem byl fakt, že soubor duplikátů byl v jistou chvíli definitivně vyřazen a bylo nutno tedy hledat další nové řešení. Naštěstí Knihovna Akademie věd musela také přesunout část svých fondů z lokality na Národní třídě do jiných prostorů a začal se tedy budovat velký a moderní depozitář v Jenštejně. Laskavostí dr. Ivany Kadlecové, tehdejší ředitelky KNAV, se podařilo získat prostory na přestěhování části fondu do Jenštejna. Knihovníci sice občas musí cestovat MHD na okraj Prahy, uživatelé některé publikace nemají na počkání, ale nové knihy je kam ukládat a to je to nejdůležitější. Stěhování proběhlo během jednoho listopadového týdne roku 2006 a uživatelé ho pravděpodobně zaregistrovali až zpětně ve chvíli, kdy na některou publikaci museli čekat 2-3 dny s odůvodněním, že do Jenštejna dojíždí pracovník knihovny zhruba jednou týdně.

Knihovna se také vyrovnala s masovým rozšířením internetu a jeho služeb. S velkou dávkou předvídatosti byl již v roce 1996 díky příspěvku z Mellonovy nadace a dlouhodobější vizi vedoucích pracovníků akademických knihoven (např. dr. Kadlecová, dr. Hartmann, dr. Pospíšil atd.) naskenován celý lístkový katalog obou knihoven spojených v roce 1993 do jedné knihovny HÚ, včetně bibliografické kartotéky za léta 1982-1989 plus zahraniční bohemika z let 1960-1989. Od roku 1996 se knihovna potýkala s výběrem vhodného moderního katalogizačního systému, potýkala se také Knihovna Akademie věd a výsledkem všeobecného potýkání bylo v roce 2003 uzavření smlouvy o pořízení systému Aleph 500. Práci s konverzemi, úpravami a kontrolami nikdo asi přesně nezměří, ale v roce 2007 se konečně podařilo opustit katalogizační systém ISIS a mohli jsme začít pracovat v Alephu. Tím se změnilo mnohé, pracujeme v souborném katalogu a musíme znát a respektovat jeho pravidla. Ve slovníku zainteresovaných pracovníků se čím dál častěji začaly vyskytovat zkratky typu AACR2, MARC 21, AUT, MDT a tak podobně. Badatelé tedy od roku 2007

mají přes internet přístup ke všem záznamům knihovny a to okamžitě po uložení záznamu na centrální server. Dávno pryč je tedy doba, kdy bylo nutné čekat na výstavky novinek ve studovně, v tuto chvíli může čtenář najít signaturu publikace, která byla zpracována před pěti minutami, stejně jako záznam zapsaný ručně knihovníkem na kartotéční lístek v roce 1925. Takové jsou zázraky moderní techniky.

Jaký by to byl příběh knihovny bez osudů lidí, kteří v ní pracovali a pracují. Léta devadesátá byla i v tomto ohledu zlomová. Z knihovny v roce 1991 odchází PhDr. Miloslav Kudelásek, příslušník generace, která rovnou ze studentských lavic nastupuje do té „své“ knihovny a po vyčerpání fyzických i psychických sil v její prospěch po 40-50 letech z ní odchází. Za toto své celoživotní působení ve prospěch celé historické obce byl dr. Kudelásek oceněn stříbrnou plaketou Františka Palackého. Novým vedoucím knihovny se stává dr. Jiří Javorský, působení PhDr. Jiřího Javorského bylo plné nepředvídatelných událostí – stěhování do nové lokality, sloučení s jinou knihovnou, uzavření lístkového katalogu a přechod na katalogizaci v počítačové databázi, celkové změny ve fungování a organizaci ústavu na počátku devadesátých let. Dr. Javorský v roce 1995 odchází, s ním opouští knihovnu i dlouholetá pracovnice výpůjčního protokolu paní Bohumila Houbová a také katalogizátorka časopisů a správkyně studovny paní Alena Dvořáčková. Na přelomu let 1995/1996 se tedy náhle rozhodne odejít téměř polovina pracovníků knihovny, což vyvolává téměř kritickou situaci.

Nelehký úkol stabilizovat, doplnit a vytyčit nové cíle pracovnímu kolektivu připadl Mgr. Antonínu Černému. Pan Černý byl dlouholetým vedoucím knihovny ÚDSVE, knihovník z generace dr. Kudeláska, který v roce 1995 oslavil 65. narozeniny. Zde si dovolím osobní vzpomínku, nesmírně laskavý a skromný pan Černý, již předem věděl, že jeho funkční období je pouze krátkodobá záležitost a vedení ústavu hledá pouze rychlé a improvizované řešení v situaci, kdy knihovna stála na pokraji kolapsu, přesto žádné pracovní úkoly neodkládal na dobu pozdější, až přijde ten nový, mladý, perspektivní vedoucí, který ho ve funkci nahradí. V roce 1996 přichází Mgr. Libor Šimek kvalifikaci mladého absolventa vysoké školy splňoval, ale to bylo asi vše, protože jinak jeho zkušenost s knihovnou byla ryze uživatelská. Pouze díky vstřícnosti svého staršího kolegy a v té době vedoucího Mgr. Antonína Černého vděčí za znalosti v oblasti vedení knihovny. Laskavé přijetí ve výpůjčním protokolu ze strany paní Lenky Mrňákové a paní Heleny Málkové mu umožnilo proniknout do tajů evidence a půjčování knih a díky profesionálním znalostem paní Olgy Lanierové a pana Martina Pecky se naučil trochu katalogizovat. O všem věděl trochu a tak se mohl stát slavně v lednu 1998 novým vedoucím knihovny Historického ústavu.

Neutěšené platové poměry již v průběhu roku 1998 donutí k odchodu pana Martina Pecky, v knihovně vydržel pouze dva roky a tento jev se stane typickým pro většinu mladých pracovníků, kteří v druhé polovině devadesátých let nastoupí do knihovny. Mgr. Černý knihovně vypomáhá jako pracující důchodce až do roku 2006, kdy ve svých pětasedmdesáti letech již rezignuje i na zlomkový úvazek a stává se již pouze čestným hostem našich knihovnických setkání. Paní Mrňáková odchází na zasloužený odpočinek na jaře 2006 a paní Málková ji následuje v lednu 2007. Nové kolegyně a kolegové ovšem také přicházejí. Pan Tomáš Batěk nejdříve bravurně zvládne správu výpůjčního protokolu a postupem času na svá bedra přebírá i katalogizaci časopisů a časem svými dotazy přivádí do úzkých i profesionální školitelky katalogizace z KNAV. Pečlivost paní Mrňákové při správě fondu je nahrazena pečlivostí pana Lomáka. Laskavý přístup paní Málkové k badatelům ve studovně se přenáší i na paní Čtvrtlíkovou, stejně jako záliba obou dam v umění a pokojových rostlinách. Studovna je tedy nejen pečlivě spravována a doplňována novou literaturou, ale také přetvářena v příjemný prostor, kde se badatelé rádi zdržují. Objednávky nových knih a výpůjčky z jiných knihoven se neobejdou bez každodenní práce pana Bc. Zvelebila.

Tito lidé umožňují knihovně fungovat, ale neobejdou se bez spolupráce s pracovníky ekonomického oddělení, odborných rad vědeckých pracovníků a především bez pomoci skupiny bibliografů a nepochybně také bez stovek anonymních návštěvníků, kteří svými požadavky a připomínkami formují další vývoj knihovny. Všichni tito lidé nějakým způsobem umožňují knihovně žít, někdy lépe, někdy hůř, ale stále s jistou nadějí v lepší budoucnost. Bez tohoto optimistického naladění a vzájemné spolupráce by další fungování knihovny nebylo možné. Alespoň tedy na tomto místě stručné poděkování všem.

2006 – 14.-22. listopadu – stěhování Jenštejn

2008 – srpen-září – oprava kompaktních regálů

31.3.2006 – odchod pan Černý bez náhrady

31.3.2006 – odchod paní Mrňáková – náhrada pan Lomák nastoupil k 1.6.2006

K 1.6.2006 nastupoval i pan Zvelebil jako náhrada za mateřskou dovolenou Mgr. Kavánové

Leden 2007- odchod paní Málková – náhrada paní Čtvrtlíková k 15.2.2007